

Tie kasvatustieteen tohtoriopiskelijaksi

Johdanto

Tarkastelemme tässä artikkelissa kasvatustieteen tohtoriopiskelijoita. Kysymme, keitä he ovat, millaisista taustoista he tulevat ja miksi he ovat päätyneet suorittamaan tohtorintutkintoa. Olemme itsekkin entisiä kasvatustieteen tohtoriopiskelijoita, tai kuten silloin vielä sanottiin – jatko-opiskelijoita. Arto on ollut meidän kummankin ohjaaja, toisella meistä myös graduohjaaja. Samalla kun kirjoitamme tätä tekstiä, liikkuvat taustalla mielissämme myös omat muistomme tohtoriksi kouluttautumisen vaiheista omassa elämässämme.

Tohtorikoulutus ja tohtoriopiskelijat

Kun aikanaan aloitimme omia tohtoriopintojamme, oli tämä koulutus hyvin toisen näköinen kuin tänä päivänä. Meitä nuoremmat polvet ovat joutuneet paljon kovempien tulostavoitteiden ja tehokkuuspaineiden alle, joskin ehkä heidän saamansa ohjaus on tiiviimpää ja tavoiteorientoituneempaa kuin mitä jatkokoulutuksessa aiemmin on ollut.

Myös väitöskirjan tekemisen muodot ovat muuttuneet. Kun meille itsestään selvää oli kirjoittaa monografia, ovat meitä

nuoremmat lähes poikkeuksetta valinneet väitöskirjansa muokoksi artikkeliväitöskirjan. Kun me olemme julkaiseet väitöskirjamme suomeksi, on uuden polven tohtorikoulutettaville yhä useammin ainoana vaihtoehtona kirjoittaa englanniksi. Meille tohtoriopinnot tarkoittivat lähinnä väitöskirjatutkimuksen tekemistä, kun taas nuoremmat osallistuvat opintojensa aikana monenlaisille väitöskirjatyöhön liittyville kursseille. Osa näistä kursseista liittyy myös yleisiin työelämävalmiuksiin ja pyrkiä myksiin parantaa tohtorikoulutettavien työllistettävyyttä valmistumisen jälkeen.

Tohtorikoulutus on siis monin tavoin tullut erilaisten tehostamistoimien kohteeksi, ja myös pehmeille tieteenaloille on aiempaa enemmän tuotu luonnontieteistä tuttuja toimintamalleja. Tohtorikoulutusta on pyritty systemaattisesti kehittämään ja tehostamaan jo 1980–1990-lukujen taitteesta lähtien. Jatko-opintoja on pikkuhiljaa viety tavoitteellisempaan ja koulumaisempaan suuntaan, ja samalla on pyritty luomaan edellytyksiä kokopäiväisille tohtoriopinnoille. 1990-luvulla luotiin valtakunnallinen tutkijakoulujärjestelmä, ja 2010-luvulla tämä korvattiin yliopistokohdaisilla tutkijakouluilla ja niiden alaisuudessa toimivilla tiedealopohjaisilla tohtoriohjelmilla. (Aittola & Määttä 1998; Husso 2005; Niemi ym. 2011.)

Yliopistojen rahoitusmallissa ”tohtorituotannolla” on merkittävä asema, ja tohtorikoulutettavien ja valmistuneiden tohtoreiden määrät ovatkin lisääntyneet huomasti. Vuonna 2017 tohtoriopiskelijoita oli 17 602, joista kasvatustieteen tohtoriopiskelijoita oli 1119. Tohtorintutkintoja suoritettiin 1750, kasvatusalalta 68. (Vipunen 2018a, 2018b, 2018c & 2018d.) Viimeisen neljännesvuosisadan aikana tohtorintutkintojen määrät ovat kolminkertaistuneet (Peura & Jauhiainen 2018).

Kansainvälisesti tohtorikoulutusta ja tohtoriopiskelijoita on tutkittu suhteellisen paljon (mm. Mullen, Goyette & Soares 2003; Wakeling 2005; Mastekaasa 2006; Kehm 2007; Mendoza 2007; Fotovatian 2012; Pásztor & Wakeling 2018). Suomessa aihetta on tutkittu hieman vähemmän (esim. Raehalme 1996; Julkunen 2004; Husu 2005; Haapakorpi 2008; Peura 2008; Hakala 2009a & 2009b; Sainio 2010; Stubb 2012; Maunula 2014), joskin viime vuosina kiinnostus tohtoriopiskelijoita ja -koulutusta kohtaan on kasvanut. Tuoreimpia kotimaisia tutkimuksia tällä kentällä ovat Jauhiaisen ja Norin (2017) sekä Peuran ja Jauhiaisen (2018) tutkimukset. Tutkimusten mukaan tohtoriopiskelijat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä niin iän, perhe- ja elämäntilanteen kuin ammatillisen ja sosiaalisen asemankin suhteen.

Jauhiaisen ja Norin (2017) laajaan tilastoaineistoon perustuva, tohtoriopiskelijoiden taustoihin ja valikoitumiseen liittyvä tutkimus oli ensimmäinen koko tohtorikoulutuskenttään ulottuva määrällinen tutkimus Suomessa. Empiirisen analyysin pohjana oli rekisteripohjainen kokonaisaineisto vuoden 2011 tohtoriopiskelijoista, josta tutkijat löysivät kolme erilaista tohtoriopiskelijaryhmää: pitkän linjan puurtajat, statuksen korottajat ja koulutus-
pääoman uusintajat.

Pitkän linjan puurtajat olivat kaikkein vanhimpia, keski-ikäitään yli nelikymppisiä. Tähän ryhmään kuuluvat olivat useimmiten perheellisiä ja lapsia heillä oli enemmän kuin muihin ryhmiin kuuluvilla. Perustutkinnon suorittamisesta oli puurtajilla kulu-
nut jo hyvän aikaa, ja tohtorintutkinnon aloittamisestakin oli vierähtänyt keskimäärin yli kymmenen vuotta. Ryhmään lukeutuvat ovat yliedustettuina erityisesti pehmeillä ja soveltavilla aloilla, kuten teologisella, humanistisella ja kasvatustieteellisellä alalla sekä taidealoilla.

Statuksen korottajat tulivat muita matalamman koulutustaustan omaavista perheistä. Heidän isänsä on usein työntekijäasemassa, äidit alempia toimihenkilöitä. Statuksen korottajissa on enemmän naisia kuin muissa ryhmissä, ja he ovat myös kaikkein nuorimpia, keski-ikältään 33-vuotiaita. Jatko-opinnot he ovat aloittaneet noin kolme vuotta aiemmin, usein ns. kansanomaisella alalla, kuten luonnontieteissä, terveystieteissä tai farmasiassa.

Koulutuspääoman uusintajien vanhemmat ovat useimmiten korkeakoulutettuja. Ryhmä siis ilmentää koulutuksen periytymistä: isistä peräti 70 prosenttia on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon, ja tyypillisiä isien ammatteja ovat muun muassa eri alojen professorit ja lääkärit. Koulutuspääoman uusintajat ovat hieman vanhempia kuin statuksen korottajat ja tohtoriopintoja he ovat suorittaneet keskimäärin neljä vuotta. Uusintajista enemmistö asuu Uudellamaalla ja kaupunkilaisten osuus on suurempi kuin muissa ryhmissä. Tähän ryhmään lukeutuvien tyypillisiä aloja ovat elitistisiksi luokitellut alat, kuten oikeustiede ja lääketiede.

Peuran ja Jauhiaisen (2018) teemahaastatteluihin pohjaavassa tutkimuksessa tarkastellaan suomalaisten ja ulkomaalaisten jatko-opiskelijoiden käsityksiä tohtoriksi opiskelusta. Tutkijat löysivät aineistosta kolme erilaista tohtoriopiskelijatyyppeä: tieteellisen uran tavoittelijat, kilpailun paineessa epäröijät sekä itselliset sivistyjät. Varsin heterogeeninen joukko tohtoriopiskelijoita joutuu siis toimimaan yhä homogeenisemmassa tohtorikoulutusjärjestelmässä. Peura ja Jauhainen pohtivatkin, onko nykyisessä tohtorikoulutuksessa enää tilaa erilaisuudelle; haastateltujen käsitykset sisälsivät runsaasti ristiriitaisuuksia suhteessa tohtorikoulutukselle asetettuihin virallisiin tavoitteisiin ja niiden ympärille rakentuvaan diskurssiin ja retoriikkaan.

Kasvatustiede opintoalana

Kasvatustiede on tieteenalana ja oppiaineena nuori, ja sen historia kytkeytyy hyvin vahvasti opettajankoulutukseen. Kasvatustieteen ensimmäisen luentosarjan piti Henrik Gabriel Porthan Turun Akatemiassa vuonna 1785, ja ensimmäinen kasvatustieteen professuuri perustettiin Helsingin yliopistoon vuonna 1852. Kasvatus- ja opetusopin tarvetta perusteltiin ennen kaikkea heikolla kouluopetuksen tasolla, ja oppiaine oli eräänlainen opettajankoulutuksen tukiaine. Kasvatustieteiden tiedekunnat perustettiin 1973–74, samanaikaisesti peruskoulutusta koskevien uudistusten kanssa. Täässä yhteydessä opettajankoulutus ja yliopistollinen maisterikoulutus tuotiin saman katon alle, kun aiemmin opettajanvalmistus oli tapahtunut paljolti yliopistoista erillisissä opettajakorkeakouluissa ja seminaareissa. (Jauhiainen 1997, 159–166.)

Kasvatustieteitä voi tänä päivänä opiskella erilaisissa koulutusohjelmissa, ja pääaineina voivat olla niin yleinen kasvatustiede, erityispedagogiikka kuin aikuiskasvatustiedekin. Myös kasvatustieteellisen tutkimuksen kenttä kattaa nykyisin ihmisen koko elämänkaaren aina varhaislapsuudesta vanhuuteen, ja koko kasvatus- ja koulutuskentän kirjon aina perhetutkimuksesta korkeakoulututkimukseen ja luokkahuoneiden sisäisen maailman tutkimuksesta vertailevaan koulutuspolitiikan tutkimukseen ja ylikansallisten ilmiöiden tarkasteluun.

Kasvatustieteen opiskelijoista tehdyissä tutkimuksissa kasvatustiede näyttäytyy muiden oppiaineiden joukossa kansanomaisena alana (Kivinen & Rinne 1995; Nori 2011). Kansanomaisuudella tarkoitetaan sitä, että muihin aloihin verrattuna kasvatusalalla opiskelevien vanhemmat ovat matalammin koulutettuja ja alhaisemmissa sosiaalisissa asemissa. Toista ääripäätä edustavat niin

kutsutut elitistiset alat, kuten lääketiede ja oikeustiede. Näillä aloilla opiskelevat tulevat keskivertoa korkeammista luokka-asteista.

Kasvatustiede on myös yksi naisvaltaisimmista aloista. Perustutkinto-opiskelijoista naisia on noin 85 prosenttia, tohtoriopiskelijoista naisten osuus on hieman pienempi, noin 75 prosenttia (Vipunen 2018). Kasvatustiede on tutkimuksissa (esim. Rinne, Haltia, Nori & Jauhiainen 2007, 224) määritelty myös varttuneempien opiskelijoiden alaksi, sillä alalle hakeneet ja päässeet ovat selvästi keskimääräistä vanhempia, usein perheellistyneitä ja keskivertoa useammin työelämässä. Kasvatustiede on myös ala, johon hakeneissa on keskimääräistä enemmän kaupunkien ulkopuolella asuvia (Nori 2011, 187–188).

Kasvatustiede on aina ollut suosittu oppiaine myös avoimessa yliopistossa. Jo avoimen yliopiston varhaiset juuret kytkeytyvät hyvin vahvasti kasvatus- ja opetusoppiin, jota kesäyliopistoissa opetettiin ja jonka kursseille erityisesti kansakoulunopettajat innokkaasti osallistuivat (Haltia 2012). Sittemmin kasvatusalan opiskelijat ovat avoimessa yliopistossa muodostaneet melko heterogeenisen joukkonsa. Monet ovat nuoria ja opiskelevat avoimessa yliopistossa edistääkseen toivettaan päästä tutkinto-opiskelijaksi. Suuri joukko opiskelijoita on myös selvästi jo aikuisempia ja työelämässä olevia, monet heistä ylemmässä toimihenkilöasemassa. (Sunila 1996; Rinne, Jauhiainen, Tuomisto, Alho-Malmelin, Halttunen & Lehtonen 2003.) Monen avoimessa yliopistossa opiskelevan aikuisen motiivina on kehittää itseään ja ammattitaitoaan, mutta heilläkin saattaa olla tavoitteena lisäpätevyyksien hankkiminen ja jopa koko tutkinnon suorittaminen (Haltia, Leskinen & Rahiala 2014). Vaikka avoimen yliopiston tutkintoväylä on hyvin kapea (Haltia 2015),

on kasvatusala niitä harvoja aloja, joilla väylä on ainakin osassa koulutuksia ollut mahdollinen reitti aina tutkintoon saakka (Alho-Malmelin 2010; Rinne ym. 2007).

Aineisto ja menetelmät

Tässä artikkelissa kiinnostuksemme kohteena ovat kasvatustieteen tohtoriopiskelijat sekä heidän taustansa ja elämäntilanteensa. Kysymme myös, miksi he ovat hakeutuneet tohtoriopintoihin. Empiirisenä aineistona hyödynnämme vuonna 2015 suomalaisille tohtoriopiskelijoille lähetettyä kyselyä¹. Otanta tehtiin yliopistoittain siten, että otokseen valittiin kahdeksan monialaista yliopistoa: Aalto-yliopisto, Helsingin, Itä-Suomen, Jyväskylän, Lapin, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistot. Tutkimuksen ulkopuolelle jätettiin taideyliopistot sekä ruotsinkieliset yliopistot. Valittujen kahdeksan yliopiston tohtoriopiskelijat (yli 15 000 opiskelijaa) muodostavat lähes 85 prosenttia kaikista Suomessa opiskelevista tohtoriopiskelijoista.

Aineistonkeruu toteutettiin sähköisenä Webropol-kyselynä. Kysely toteutettiin yliopistojen tutkijakoulujen ja tohtoriohjelmien koordinaattoreiden avustuksella, hyödyntäen näiden ohjelmien erilaisia sähköpostilistoja. Tutkija ei siis lähestynyt opiskelijoita henkilökohtaisella sähköpostilla, vaan tutkijakoulujen ja tohtoriohjelmien koordinaattorit lähettivät tiedon kyselystä massapostituksena. Poikkeuksen muodostaa Aalto-yliopisto, jossa tutkijalle luovutettiin 374 luvan tietojensa luovutukseen antaneen tohtoriopiskelijan sähköpostiosoitteet.

¹ Haluamme tässä yhteydessä kiittää tohtorikouluttava Sini Kuusela, joka suunnitteli ja toteutti kyselyn.

Kysely koostui erilaisista kysymystyypeistä: monivalintakysymyksistä, Likert-asteikollisista väittämistä ja avokysymyksistä. Pitkän, seitsemänkymmentä kysymystä sisältävän kyselyn teemoina olivat lapsuudenkoti ja vanhemmat, tohtoriopintoja edeltävät opinnot sekä tohtoriopinnot (mm. tohtoriopintoihin hakeutuminen, opintojen aikainen elämäntilanne, opintojen rahoitus, väitöskirja ja julkaisut, ohjaus, väitöskirjan kannalta hyödylliset sosiaaliset verkostot ja tiedeyhteisöön sosiaalistuminen, kansainvälistyminen sekä kokemukset omasta suoriutumisesta tohtoriopinnoissa).

Kyselyyn vastasi 1694 tohtoriopiskelijaa, mikä on reilut kymmenen prosenttia koko joukosta. Analysoimme aineistoa pääasiassa ristiintaulukoiden ja khiin-neliö-testien avulla. Vertailemme kasvatustieteen tohtoriopiskelijoiden taustoja ja elämäntilanteita muiden alojen opiskelijoihin. Tilastollisen tarkastelun rinnalla analysoimme myös kyselyn avoimia vastauksia, joiden avulla haaluamme tuoda esiin kasvatustieteen tohtoriopiskelijoiden oman äänen.

Keitä ovat kasvatustieteen tohtoriopiskelijat?

Kasvatustieteen tohtoriopiskelijoita oli kyselyssä kaikkiaan 176, ja yliopistoittain vastaajat jakautuivat taulukon 1 osoittamalla tavalla. Edustettuina ovat siis kaikki suomenkieliset yliopistot, joissa kasvatustieteen opintoja on tarjolla. Näiden lisäksi Åbo Akademiassa voi opiskella kasvatustieteitä ruotsin kielellä Vaasassa.

TAULUKKO 1. Tohtoriopiskelijäkyselyyn vastanneet yliopistoittain

Yliopisto	n	%
Helsingin yliopisto	56	31,8
Itä-Suomen yliopisto	23	13,1
Jyväskylän yliopisto	25	14,2
Lapin yliopisto	12	6,8
Oulun yliopisto	10	5,7
Tampereen yliopisto	15	8,5
Turun yliopisto	35	19,9
Yhteensä	176	100,0

Kyselyyn vastanneista kasvatustieteen tohtoriopiskelijoista naisten osuus oli 85 prosenttia, kun muilla aloilla naisia oli 68 prosenttia. Kasvatusalalla väitöskirjaa tekevät olivat myös hieman keskimääräistä vanhempia, mediaani-ikänsä 41-vuotiaita. Muilla aloilla mediaani-ikä oli 34 vuotta. Nuorin kyselyyn vastannut kasvatustieteen tohtoriopiskelija oli 26-vuotias, vanhin 66-vuotias. Kahdella kolmasosalla kasvatustieteilijöistä oli lapsia, kun muiden alojen jatko-opiskelijoista yli puolet oli lapsettomia. Tämä on yhteydessä siihen, että kasvatusalan jatko-opiskelijat ovat keskimääräistä vanhempia. Noin puolet kasvatustieteilijöistä oli suorittanut jatko-opintoja korkeintaan kolme vuotta ja kolme neljästä korkeintaan kuusi vuotta, mutta joukossa oli myös ”pitkän linjan puurtajia” (Jauhiainen & Nori 2017): reilut viisi prosenttia vastanneista oli tehnyt tohtoriopinnot yli kymmenen vuoden ajan. Opintojen keston suhteen kasvatusalan tohtorikoulutettavat eivät juuri eronneet muiden alojen tohtoriopiskelijoista.

Puolet vastanneista kasvatustieteen tohtoriopiskelijoista suoritti opintoja päätoimisesti, 45 prosenttia sivutoimisesti ja lopuilla viidellä prosentilla opinnot eivät edenneet kyselyn ajankohtana lainkaan. Yliopiston palkkalistoilla oli noin 43 prosenttia, vii-

dennes toimi yliopiston ulkopuolella julkisella sektorilla, kymmenesosa apurahalla ja työttömiä oli reilut kuusi prosenttia. Yksityisellä sektorilla toimi vain nelisen prosenttia kasvatustieteen tohtoriopiskelijoista. Muihin aloihin verrattuna kasvatustieteen tohtorikoulutettavat suorittivat opintojaan hieman useammin sivutoimisesti. Toisaalta kasvatustieteen väitöskirjantekijät työskentelivät yliopiston palkkalistoilla ja julkisella sektorilla useammin kuin muut. Sen sijaan apurahatutkijoita oli kasvatustieteilijöissä selvästi vähemmän kuin muilla aloilla.

Kasvatustieteen tohtoriopiskelijoiden tulot vaihtelivat nollassa 7500 euroon kuukaudessa. Mediaanitulot olivat 2500 euroa, mikä oli hieman enemmän kuin muilla aloilla keskimäärin (2350 euroa). Valtaosa kasvatustieteilijöistä arvioi oman taloudellisen tilanteensa hyväksi (42 %) tai kohtalaiseksi (36 %). Reilu kymmenesosa piti taloudellista tilannettaan heikkona tai erittäin heikkona. Kasvatustieteen jatko-opiskelijoiden arviot omasta taloudellisesta tilanteestaan eivät eronneet muiden alojen jatko-opiskelijoiden arvioista.

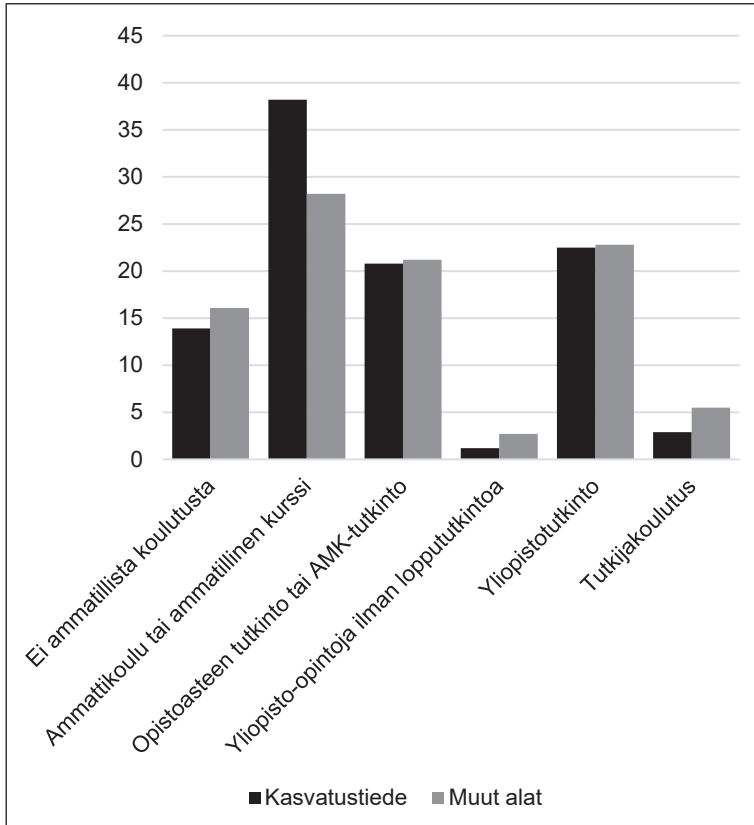
Vanhempien pohjakoulutuksen osalta kasvatustieteen tohtoriopiskelijat erosivat tilastollisesti merkitsevästi muiden alojen jatko-opiskelijoista (taulukko 2). Kasvatustieteen tohtoriopiskelijoiden vanhemmat olivat käyneet lukion huomattavasti harvemmin kuin muilla aloilla tohtoriopintoja suorittavien vanhemmat. Kasvatustieteilijöiden äideistä ja isistä vajaa kolmannes oli käynyt lukion, kun muilla aloilla äideistä keskimäärin puolella ja isistäkin miltei neljällä kymmenestä oli suoritettuna lukio-opinnot.

TAULUKKO 2. Kasvatustieteen ja muiden alojen tohtoriopiskelijoiden vanhempien pohjakoulutus

	Äidin pohjakoulutus***		Isän pohjakoulutus*	
	Kasvatustiede	Muut alat	Kasvatustiede	Muut alat
Kansa-/kansalais-/peruskoulu	44,0	33,5	41,7	36,3
Keskikoulu	23,4	15,7	25,1	18,4
Lukio	29,1	47,4	29,1	38,5
Ei tietoa	3,4	3,4	4,0	6,8
Yhteensä (%)	100,0	100,0	100,0	100,0

***p = 0.000; *p = 0.015

Vanhempien ammatillisen koulutuksen suhteen alojen välillä ei ollut yhtä selviä eroja. Vain isän ammatillisessa koulutuksessa oli tilastollisesti merkitseviä eroja kasvatustieteen ja muiden alojen välillä (kuvio 1). Suurin ero oli ammattikoulun käyneiden osuuksissa. Kasvatustieteen jatko-opiskelijoiden isistä miltei 40 prosenttia oli suorittanut ammattikoulututkinnon tai käynyt ammatillisen kurssin, kun muiden alojen jatko-opiskelijoiden isistä vastaavan koulutuksen oli suorittanut vain runsas neljännes. Muiden koulutusasteiden osuuksissa eroja ei juuri ollut. Poikkeuksena tästä oli tutkijakoulutettujen isien osuus: kasvatusalalla tutkijakoulutettuja isiä oli melkein puolet vähemmän kuin muilla aloilla. Vanhempien sosioekonomisen aseman suhteen kasvatustiede ei sitä vastoin eronnut muista aloista. Yhteenvetona voidaan todeta, että vaikka kasvatustiede on luokiteltu kansanomaiseksi alaksi, ei tohtoriopintoihin hakeutumisessa tapahdu taustan mukaista valikoitumista enää samassa määrin kuin perustutkinto-opintoihin hakeutumisessa (Jauhiainen & Nori 2018, 198).

$p = 0,036$

KUVIO 1. Isän ammatillinen koulutus kasvatustieteen ja muiden alojen jatko-opiskelijoilla

Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan lapsuudenkodin taloudellista tilannetta. Kasvatustieteilijöistä yksikään ei pitänyt omaa perhettään erittäin varakkaana, muttei myöskään erittäin köyhänä. Muiden alojen jatko-opiskelijoista ensin mainittuun lukeutui noin puoli prosenttia, jälkimmäiseen noin prosentti. Muilta osin ei ryhmien välillä ollut juuri eroa: sekä kasvatustieteen että muiden alojen jatko-opiskelijoista noin 60 prosenttia arvioi lapsuu-

denperheensä kohtalaisen toimeentulevaksi, 30 prosenttia hyvin toimeentulevaksi ja 10 prosenttia köyhäksi.

Vastaajat arvioivat kyselyssä myös lapsuudenkotinsa kulttuurisia, taloudellisia ja sosiaalisia pääomia, kuten korkeakulttuurin harrastamista (teatterissa/taidenäyttelyssä käynti jne.), vaikutusvaltaisten ihmisten kuulumista lähipiiriin ja matkustelua ulkomailla. Kasvatustieteen jatko-opiskelijoiden vastaukset eivät eronneet tilastollisesti merkittävästi muiden alojen jatko-opiskelijoiden vastauksista kuin yhden kohdan osalta: kasvatusalan tohtoriopiskelijoiden lapsuudenperheessä tehtiin ulkomaanmatkoja harvemmin.

Kun kysyttiin vanhempien suhtautumista koulutukseen ja opiskeluun, eivät kasvatustieteen tohtorikoulutettavat vastauksissaan juuri eronneet muiden alojen jatko-opiskelijoista. Suurin osa koki saaneensa tukea ja kannustusta vanhemmiltaan. Kasvatustieteen jatko-opiskelijoiden vastauksissa korostui äidin merkitys koulutusvalinnoissa selvemmin kuin muiden alojen jatko-opiskelijoilla. Kasvatustieteilijät olivat myös muita useammin hakeutuneet opiskelemaan samaa alaa kuin vanhempansa tai muut lähisukulaisensa.

Kun kyselylomakkeessa kysyttiin avoimena kysymyksenä sitä, millaiset asiat omassa lapsuudenkodissa tai kasvuympäristössä olivat edesauttaneet tai heikentäneet omaa menestystä koulu- ja opiskelu-uralla, toi moni vastaaja esiin juuri myönteisiä asioita. Näitä olivat olleet ennen kaikkea vanhempien kannustus ja arvostus koulutusta kohtaan. ”Kouluttautumiseen on suhtauduttu positiivisesti ja koulussa menestymistä on arvostettu ja siitä on kiiteltu.”

Osa kertoi olevansa perheestä, jossa oli sekä taloudellisesti että kulttuurisesti varsin runsaat resurssit, ja jossa oli opittu akateemisessa maailmassa tarvittavia taitoja.

”Kotonamme on aina keskusteltu paljon kirjoista, politiikasta ja ylipäätensä ’aikuisten asioista’ melko analyttisellä tasolla, ja minut ja pikkusiskoni otettiin jo pienestä pitäen mukaan näihin keskusteluihin, uskon että tällä on ollut suuri vaikutus siihen, että akateemisiin opintoihin hakeminen on ylipäätään kiinnostanut. Olen suhteellisen varakkaasta perheestä, enkä verrattuna ikätoveriini ole juurikaan tehnyt töitä opiskeluaikana. Näin olen pystynyt panostamaan myös opintoihini ihan eri tavalla kuin joku, joka joutuu opiskelun ohella käymään töissä. Isälläni on kokemusta yliopistomaailmasta.”

Useampi vastaajista kertoi kuitenkin olevansa perheestä, jossa ei niinkään ollut korkeita kulttuurisia tai sosiaalisia pääomia tai akateemisesti koulutettuja vanhempia, mutta jossa oli esimerkiksi luettu paljon ja suhtauduttu lasten koulunkäyntiin myönteisesti. Monella oma tausta vaikutti samalla ikään kuin kahteen suuntaan: ”Edesauttanut vanhempien tuki kaikessa, mutta ehkä heikentänyt se, että vanhemmillani ei ole ollut kirjoakaan koulutusta, ja luultavasti siitä syystä heillä ei ole ollut ehkä sellaista pääomaa, josta ammentaa lapselle erilaisia koulutusvaihtoehtoja ja tietoa niistä ja esim. akateemisesta urasta.”

Osa vastaajista oli kokenut omassa perhetaustassaan myös selvästi negatiivisia asioita, kuten vanhemman päihdeongelman, taloudellista niukkuutta tai vähättelevää suhtautumista koulunkäyntiin. Vaikeuksista huolimatta koulutuspolulla oli kuitenkin päästy etenemään, vaikkakin ehkä hiukan mutkikkaammin kuin jos tausta olisi ollut suosiollisempi. Vastauksissa näkyy asenne, joka on korostanut työn tekemistä ja omillaan pärjäämistä: ”Minut on kasvatettu osallistumaan ja tekemään työtä. On luotettu siihen että hoidan asiani.” Tämä sinnikkyteen ja itsenäisyyteen

ohjaava tausta oli ollut akateemisiin opintoihin hakeutumisessa vastaajien näkökulmasta usein sekä etu että haitta.

Päätös tohtoriopintoihin ryhtymisestä

Seuraavassa tarkastelemme sitä vaihetta, jolloin päätös aloittaa kasvatustieteen jatko-opinnot syntyi, ja niitä tekijöitä, jotka vaikuttivat päätöksen syntymiseen. Taulukossa 3 on kuvattu pääasiallinen toiminta sillä hetkellä, kun jatko-opinnot oli päätetty aloittaa.

TAULUKKO 3. Kasvatustieteiden ja muiden alojen tohtoriopiskelijoiden pääasiallinen toiminta siinä vaiheessa, kun oli tehty päätös hakeutumisesta tohtoriopintoihin

	Kasvatustieteiden tohtoriopiskelijat		Muiden alojen tohtoriopiskelijat	
	N	%	N	%
Olin ylempää kk-tutkintoa suorittava opiskelija yliopistossa	21	11,9	366	24,1
Olin juuri valmistunut maisteri	32	18,2	339	22,4
Toimin tutkijana	7	4,0	174	11,5
Työskentelin muualla kun tutkimussektorilla	78	44,3	428	28,2
Hoidin lasta/lapsia kotona	5	2,8	33	2,2
Olin työtön	6	3,4	58	3,8
Tein jotain muuta*	27	15,3	118	7,8
Yhteensä	176	100	1516	100

* Kun tätä vastausvaihtoehtoa tarkennettiin pyytämällä kuvaamaan omaa toimintaa, kertoivat itse asiassa lähes kaikki tämän vaihtoehdon valinneet olevansa jossakin työssä. Pari vastaajaa mainitsi olevansa eläkkeellä.

Taulukosta 3 nähdään, että suurin osa tohtoriopiskelijoista oli päätöksentekohetkellä ollut työssä muualla kuin tutkimuksen parissa. Kasvatustieteiden kohdalla tämä osuus on kuitenkin vielä selvästi suurempi kuin muiden alojen kohdalla. Muiden alojen

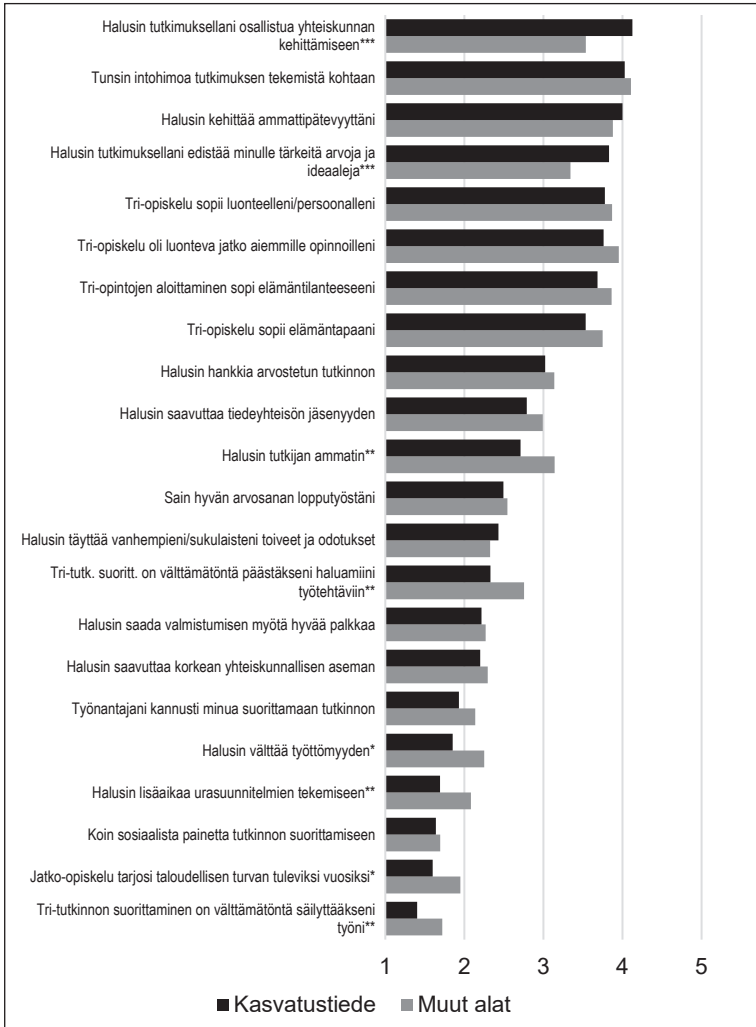
tohtoriopiskelijoista noin neljäsosa oli tehnyt päätöksen hakeutumisesta vielä ollessaan perustutkinto-opiskelijana, kun kasvatustieteiden kohdalla tämä osuus oli huomattavasti pienempi. Kasvatustieteessä ajatus jatko-opinnoista näyttää siis syntyvän myöhemmässä vaiheessa kuin tohtorikoulutettaville keskimäärin.

Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan sitä, missä määrin eri tekijät olivat motivoineet hakeutumaan tohtoriopintoihin (kuvio 2). Tärkeimmiksi motivoiviksi tekijöiksi sekä kasvatustieteen että muiden alojen jatko-opiskelijat mainitsivat halun kehittää itseään, halun haastaa itseään älyllisesti, kiinnostuksen johonkin aiheeseen, intohimon tutkimusta kohtaan sekä halun kehittää ammattipätevyyttään.

Muutaman väittämän kohdalla kasvatustieteen ja muiden alojen jatko-opiskelijoiden vastausten välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero. Kasvatustieteen jatko-opiskelijat arvioivat muiden alojen jatko-opiskelijoita motivoivammiksi tekijöiksi ensinnäkin sen, että tutkimuksen avulla voi osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun, ja toiseksi, että tutkimuksen avulla voi edistää itselle tärkeitä arvoja ja ideaaleja.

Muiden alojen tohtoriopiskelijoita vähemmän kasvatustieteen jatko-opiskelijoita motivoi jatko-opintojen tuoma taloudellinen turva, halu välttää työttömyyttä ja halu saada lisää aikaa urasuunnitelmien tekemiseen. Kasvatustieteilijät myös kokevat harvemmin kuin muut, että tohtorintutkinto on välttämätön oman työpaikan säilyttämisessä tai että sitä tarvitaan, jotta päästään mieluisaan työpaikkaan/työtehtäviin. Myös tutkijan ammatti motivoi kasvatustieteilijöitä vähemmän kuin muiden alojen tohtoriopiskelijoita.

Näyttää siis siltä, että kasvatustieteen jatko-opintoihin vetävät aito kiinnostus ja halu vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin, kun taas

KUVIO 2. Tohtoriopiskelijoiden arviot eri tekijöiden motivoivuudesta jatko-opintoihin hakeutumisessa, keskiarvot (1 = ei motivoitunut ollenkaan, 5 = motivoi erittäin paljon)

vähemmän merkitystä on välineellisimmillä tekijöillä, kuten työllistettävyyteen liittyvillä asioilla.

Kyselylomakkeessa oli avoin kysymys, jossa vastaajia pyydettiin omin sanoin kertomaan, millaisten vaiheiden kautta oli päätynyt hakeutumaan tohtoriopiskelijaksi. Avointen vastausten kautta hyvin tyypillisenä tarinana kasvatustieteiden tohtoriopiskelijaksi näyttäytyy graduntekovaiheesta alkanut polku. Gradutyön tekeminen oli tuntunut mukavalta ja kiinnostavalta ja se oli ollut eräänlainen avainkokemus: ”Nautin gradun tekemisestä ja sen aikana minulle alkoi valjeta, että voisin olla hyvä tutkijan työssä”.

Kun sitten oli avautunut tilaisuus aloittaa tohtoriopinnot, siihen oli tartuttu. Suuri merkitys oli ollut graduohjaajalla, joka oli ollut kannustava ja kehottanut harkitsemaan jatko-opintoja. ”Graduohjaajani tuki ja kannusti jatkamaan tohtoriopintoihin.” Jos ohjaaja oli kyennyt järjestämään rahoitusta ja työpaikan yliopistolta, oli tämä usein ollut houkuttava vaihtoehto.

”Gradua tehdessäni, professori palkkasi minut assistenttikseen ja sain siis palkkaa jo gradun tekemisestä. Tämän jälkeen professori ehdotti että hakisin jatko-opinto-oikeutta ja hänellä oli minulle myös valmiina rahoitus jonka turvin väitöskirjaa tehdä. Muista mahdollisista vaihtoehtoista tämä oli elämäntilanteessani ehdottomasti houkuttelevin ja ’paras’ tarjous, jota ei voinut yksinkertaisesti ohittaa.”

Kuten taulukosta 3 on luettavissa, on kuitenkin vain noin 12 prosenttia kasvatustieteiden tohtoriopiskelijoista kertonut päätöksen syntyneen perustutkintovaiheessa. Yleisemmin onkin ensin ehditty valmistua, saada gradusta hyvää palautetta ja hyvä arvosana, ja niiden siivittäminä on rohkaistuttu hakeutumaan.

Osa vastaajista oli myös hakeutunut valmistumisen jälkeen muihin töihin, esim. ”oikeisiin’ töihin opettajaksi”, mutta opiskelujen virittämänä syntynyt innostus tieteen tekemiseen oli jäänyt kytemään. Tästä muusta työstä oli sitten palattu yliopistolle ja kasvatustieteen tohtoriopintoihin.

”Graduvaiheessa ohjaajani kannusti minua hakeutumaan tohtoriopintoihin, mutta koska rahoitusta ei ollut näköpiirissä (...) unohdin asian ja hain töitä. Työskenneltyäni reilun vuoden (...) aloin kaivata kasvatustieteen pariin. Minulla oli myös vahva halu kehittää osaamistani ja ikävä akateemisia opintoja. Otin yhteyttä ja kerroin ajatuksistani. Vastaanotto oli kannustava, joten hain opinto-oikeutta ja samalla tutkijakoulun rahoittamaa paikkaa.”

Avoimissa vastauksissa toistuu myös tarina, jossa valmistumisen jälkeen oli saatu töitä yliopistolta, joko tutkimustehtävissä tai muissa tehtävissä, ja tämä oli tavallaan ohjannut suunnitelmia myös kohti jatko-opintoja. Jatko-opinnot olivat olleet seuraus siitä, että oli tultu töihin yliopistolle. ”Sain (...) lehtorin äitiyslomansijaisuuden ja sen vuoksi minun piti hakeutua jatko-opiskelijaksi.” Jatko-opintojen aloittamista ei sinänsä välttämättä ollut sen kummemmin edes pohdittu, koska se oli tuntunut itsestäänselvyydeltä. ”Olin jo opintojen loppuvaiheessa ajautunut töihin yliopistoon konferenssisihteeriksi, sivutoimiseksi tuntiopettajaksi ja tutkimusapulaiseksi. Tästä syystä valmistumiseni venyi, mutta lopputyöni onnistui erinomaisesti, ja tohtoriopintoihin jatkaminen oli luontainen jatkumo, en siinä vaiheessa varsinaisesti edes tehnyt mitään päätöstä.”

Osa vastaajista kertoi kuitenkin kipuilleensa tämän kanssa enemmän ja kokeneensa jopa painostusta sen suhteen, että jat-

ko-opinnot oli aloitettava, jos mieli jatkaa töitään yliopistolla. ”Työskentelin aloittelevana tutkijana yliopistolla. Nautin työstäni, ja minun annettiin hyvin voimakkaasti ymmärtää, että jos haluan jatkaa työtäni on minun aloitettava jatko-opinnot. Painostus oli kova, ja tuntui siltä, että minulla ei ollut vaihtoehtoja.”

Suurin ero kasvatustieteiden ja muiden alojen välillä kuitenkin oli siinä, että kasvatustieteiden tohtoriopiskelijat olivat muiden alojen tohtoriopiskelijoita useammin olleet ennen opintojen aloittamista työssä muualla kuin tutkimuksen parissa. Työelämä oli kuitenkin tällöinkin saattanut olla se tekijä, joka oli antanut sysäyksen jatko-opintoihin hakeutumiseen. ”Kiinnostuin opettajan ammatillisen ja teoreettisen osaamisen kehittamisestä. Koin, etten ymmärtänyt ilmiöitä joita työssäni kohtasin, eikä työyhteisöstäkään tuntunut löytyvän halua tai kiinnostusta työstää aiheita pidemmälle. Olen aina ollut erittäin kiinnostunut erilaisista ilmiöistä ja niiden taustojen ymmärtämisestä.”

Aloituspäätöksen taustalla oli tällöin usein ollut halu vaikuttaa ja saada aikaan muutosta tärkeäksi koetussa asiassa: ”Haluan muuttaa koulumaailmaa edes hieman parempaan suuntaan ja olen erittäin motivoitunut tekemään tutkimukseni valmiiksi.” Joissain tapauksissa myös työyhteisö, kollegat tai työhön liittyvät yhteistyökumppanit olivat olleet merkityksellisiä tohtoriopintoihin hakeutumisessa ja kannustaneet tutkimuksen pariin.

”Olin maisteriopinnoista lähtien ajatellut, että jossain vaiheessa tavoitteenani on suorittaa tohtoriopinnot lähinnä osoittaakseni itselleni, että pystyn siihen. Kerroin tämän työnantajalleni koulussa, jossa kehitettiin oppimista ja opettajuutta tulevaisuudessa tarvittavia taitoja vastaaviksi. Jossain vaiheessa koulumme lähti mukaan

hankkeeseen, johon tarvittiin osa-aikaista projektitutkijaa. Koulun johtotiimi tiesi tavoitteestani ja pyysi minua lähtemään siihen mukaan.”

Myös elämäntilanne oli vaikuttanut, ehkä antamalla lopulta tilaisuuden toteuttaa oma haave. Osalla sopiva elämäntilanne oli tullut siinä vaiheessa, kun lapset olivat jo kasvaneet isommiksi, osalle taas esimerkiksi perhevapaa oli ollut hyvä aika lähteä toteuttamaan suunnitelmaa. ”Olen ollut töissä noin 10 vuotta opettajana. Välistä opiskelin erityisopettajaksi. Olen haaveillut koko ajan siitä, että tekisin jossain sopivassa vaiheessa myös väitöskirjan. Kun jäin 3. lapsen kanssa kotiin, tuli sopiva hetki aloittaa tohtoriopinnot.”

Vaikka useimmiten ajatus tohtoriopinnoista oli syntynyt valmistumisen kynnyksellä tai vasta tämän jälkeen, oli mukana myös tarinoita, joissa tohtoriopintoihin hakeutuminen oli ollut haaveena vielä tätä pidempään. Yksi vastaajista kertoo päättäneensä jo 14-vuotiaana sukulaisensa karonkassa joskus tohtoroituvansa. Vastauksissa on myös pitkän linjan kulkijoita, joissa toiveen toteutumiseksi oli työskennelty määrätietoisesti.

”Tohtoriopinnot kiinnostivat jo perustutkinto-opintojen aikana ja ne olivat pitkäikäinen haaveeni ja voisin sanoa yksi syykin siihen, miksi hakeuduin alun perin opiskelemaan yliopistoon. Minulla oli jo ennen perustutkinto-opintoja aiempi opistotason koulutus, olen (...). Ja tästä näkökulmasta katsottuna en toki enää olisi ’tarvinnut’ uutta ammattia, mutta kasvatustieteet olivat ensisijainen vaihtoehtoni lukion jälkeen, jolloin en päässyt ko. tiedettä opiskelemaan, vaan pääsin [toiselle tieteenalalle]. Suoritin nämä opinnot loppuun, tein toi-

tä ja opiskelin siinä ohessa kasvatustieteen maisteriksi. Ja mukana kulki aina unelma jatko-opinnoista ja tutkijan työstä.”

Kasvatustieteen tohtoriopinnoissa on hyvin monenlaisia ihmisiä, ja polut jatko-opiskelijaksi olivat olleet erilaisia. Kasvatustieteen tohtoriopiskelijoissa oli myös heitä, jotka kertoivat tullessaan opintoihin avoimen yliopiston kautta ja lopulta päätyneet opinnoissaan jatko-opintoihin saakka.

”Tohtoriopintoihin hakeutuminen oli haaveena jo silloin, kun hakeuduin yliopistoon. En osaa sanoa miksi. Koin haaveen epärealistisena, mutta tavoittelin sitä kuitenkin kaikin voimin. Yhtäältä näin omat älylliset voimavarani vähäisinä, samalla kaipasin älyni käyttöä. Opiskelin ensimmäisen vuoden avoimessa yliopistossa työn ohessa, (...) päätin kokeilla yliopistoon hakemista jo yhden avoimessa vietetyn vuoden jälkeen kun alun perin tarkoitukseni oli lukea avoimessa vielä vuosi, ja pääsin. Onnistumiseni opiskelu-uralla ovat olleet minulle itselleni jossain määrin yllätys.”

Yhteenveto ja pohdinta

Olemme tässä artikkelissa luoneet kuvaa kasvatustieteen tohtoriopiskelijoista ja tuoneet esiin niitä syitä, jotka ovat saaneet heidät hakeutumaan jatko-opintojen pariin. Kasvatustieteen tohtoriopiskelijat ovat usean taustatekijän osalta niin sanottuja epätyypillisiä opiskelijoita: he ovat keskimääräistä vanhempia, tulevat usein kaupunkien ulkopuolelta ja heidän vanhemmillaan on keskivertoa matalampi koulutustausta. Kasvatusalan jatko-opis-

kelijat vahvistavat näin ollen osaltaan koulutusmahdollisuuksien ikään liittyvää, alueellista ja sosiaalista tasa-arvoa tohtoriopinnoissa.

Kasvatustieteen tohtoriopiskelijat kuvaavat lapsuudenperhettään useimmiten tavalliseksi suomalaiseksi perheeksi. Vanhemmilta oli saatu tukea ja kannustusta opiskeluun, ja erityisesti äidin merkitys koulutusvalinnoissa korostui. Vanhempien tuki ja myönteinen asenne opiskeluun oli saattanut myös paikata puuttuvia taloudellisia resursseja. Kasvatusalan jatko-opiskelijoiden vanhemmissa on huomattavasti vähemmän tutkijakoulutuksen saaneita kuin muilla aloilla jatko-opintoja suorittavien vanhemmissa. Jatko-opintoihin hakeutuessaan kasvatustieteilijät ovat siten usein joutuneet astumaan täysin vieraaseen ympäristöön ja kulttuuriin. Erityisesti työläistäustaisille opiskelu yliopistossa voi konkretisoi-
tua yksin, omillaan olemisena (Käyhkö 2014). Vaikka opiskelumenestys olisi hyvää, voi mielen täyttää tunne ulkopuolisuudesta tai siitä, ettei täytä akateemisia ideaaleja.

Ajatus jatko-opinnoista syntyy kasvatustieteilijälle usein myöhemmin kuin muiden alojen tohtorikoulutettaville. Usein innostus syttyy gradunteon aikana ja päätös aloittamisesta syntyy mais-
teriksi valmistumisen jälkeen. Tyypillinen on myös tarina, jossa kasvatusalalta valmistunut oli työskennellyt esimerkiksi opetus-
tehtävissä ja kokemukset työelämästä olivat innoittaneet hakeutumaan jatko-opintoihin. Kasvatustieteen tohtoriopiskelijat ovatkin usein tohtoriopinnot aloittaessaan keskimääräistä vanhempia. Jatko-opintojen aloittamista eivät niinkään motivoi välineelliset tekijät, kuten työn saantiin tai palkkaan liittyvät asiat, vaan hakeutumisen innoittajana voi toimia sisäsyntyinen tarve edistää itselle tärkeitä arvoja ja ihanteita sekä vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin. Tämän tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että

kasvatustieteen tohtoriopiskelijoiden enemmistölle akateeminen meritoituminen ja nopea urakehitys eivät ole kaikkein keskeisimpiä tavoitteita jatko-opinnoille. Kasvatusalan jatko-opiskelijat ovat usein pikemminkin ”idealistisia kutsumustutkijoita” (Vanttaja & Järvinen, luku Sukupolvet ja akateeminen identiteetti tässä kirjassa), joille tutkimus on palkitseva elämäntapa, ja joita eivät niinkään motivoi akateemiset muodollisuudet tai rituaalit.

Monet artikkelissa olevat luonnehdinnat kasvatustieteen tohtorikoulutettavasta tuntuvat meille kirjoittajille henkilökohtaisestikin kovin tutuilta. Kumpikin meistä löytää tarttumapintaa tohtorikoulutuksen aloittamisen motiiveihin niistä tekijöistä, joista kyselyyn vastanneet kertovat myös omin sanoin. Kasvatustieteen tohtoriopiskelijat ovat hyvin heterogeeninen joukko: he eroavat toisistaan perhetaustaltaan, lähtökohdiltaan, elämäntilanteeltaan, motiiveiltaan ja tavoitteiltaan. Nykyinen tohtorikoulutus tehokkuus- ja tuottavuusvaateineen kuitenkin pyrkii puristamaan jatko-opiskelijat yhteen muottiin (Peura & Jauhiainen 2018). Toivottavasti myös tulevaisuudessa tohtorikoulutuksessa olisi tilaa monenlaisista taustoista tuleville ja monenlaisin tavoittein tohtoriopintoja suorittaville jatko-opiskelijoille. Toivottavaa on myös, että vapaus ja yhteisöllisyys säilyisivät edelleen akateemisina perusravoina tulevaisuuden tohtorikoulutuksessa.

Lähteet

- Aittola, H. & Määttä, P. 1998. Tohtoriksi tutkijakoulusta. Tutkijakoulutieteellisten jatko-opintojen uudistajina. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 3. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Alho-Malmelin, M. 2010. Avointa väylää maisteriksi. Tutkimus avoimessa yliopistossa opiskelleista ja väylän kautta korkeakouluun tulleista opiskelijoista. Turun yliopiston julkaisuja C 300.

- Fotovatian, S. 2012. Three constructs of institutional identity among international doctoral students in Australia. *Teaching in Higher Education* 17 (5), 577–588.
- Haapakorpi, A. 2008. Tohtorien varhaiset urat työmarkkinoilla ja tohtorikoulutuksen merkitys työelämässä. Helsinki: Aarresaari-verkosto ja Opetusministeriö.
- Hakala, J. 2009a. Socialization of junior researchers in new academic research environments: two case studies from Finland. *Studies in Higher Education* 34 (5), 501–516.
- Hakala, J. 2009b. The future of the academic calling? Junior researchers in the entrepreneurial university. *Higher Education* 57 (2), 173–190.
- Haltia, N. 2012. Yliopiston reunalla. Tutkimus suomalaisen avoimen yliopiston muotoutumisesta. *Turun yliopiston julkaisuja C* 352.
- Haltia, N. 2015. Avoimen yliopiston väylä siltana avoimen ja tutkintokoulutuksen välillä. *Kasvatus & Aika* 9 (3), 37–51.
- Haltia, N., Leskinen, L. & Rahiala, E. 2014. Avoimen korkeakoulun opiskelijamuotokuva 2010-luvulla: Opiskelijoiden taustojen, motiivien ja koettujen hyötyjen tarkastelua. *Aikuiskasvatus* 34 (4), 244–258.
- Husso, K. 2005. Tohtorit, tiedepolitiikka ja työmarkkinat – Tutkijankoulutus Suomessa 1950-luvulta tutkijakoulujen aikaan. Opetusministeriön julkaisuja 2005:21.
- Husu, L. 2005. Sosiaalinen tuki naisten tutkijanuralla. Teoksessa H. Aittola & O-H Ylijoki (toim.) *Tulosohjattua autonomiaa – Akateemisen työn muuttuvat käytännöt*. Helsinki: Gaudeamus, 84–108.
- Jauhiainen, A. 1997. Kasvatustieteen pääaineopetus ja oppikirjat Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. Teoksessa J. Kivirauma & R. Rinne (toim.) *Suomalaisen kasvatustieteen historia – lyhyt oppimäärä*. Turun yliopiston kasvatustieteiden laitoksen tutkimuksia A 182, 159–214.
- Jauhiainen, A. & Nori, H. 2017. Puurtajat, Statuksen korottajat ja Koulutuspääoman uusintajat: Tohtoriopiskelijat ja heidän taustansa suomalaisella yliopistokentällä. *Kasvatus* 48 (2), 80–95.
- Jauhiainen, A. & Nori, H. 2018. Valikointia koulutusportaiden yläaskelmilla: suomalaisten maisteri- ja tohtoriopiskelijoiden sosiaalitaustat. Teoksessa A. Jauhiainen, J. Kivirauma & H. Kinnari (toim.) *Koulutus hallinnassa*. Juhlakirja professori Heikki Silvennoisen täyttäessä 60 vuotta 23.2.2018. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta, julkaisusarja A.216, 179–203.
- Julkunen, R. 2004. Harvinaisesta moninaiseksi – väittelevät naiset. Teoksessa L. Harjula & M-L. Hyvönen (toim.) *Harvinaisesta moninaiseksi*. Jyväskylän yliopiston museon julkaisuja 17, 62–104.
- Kehm, B. M. 2007. Quo vadis doctoral education? New European approaches in the context of global changes. *European Journal of Education* 42 (3), 307–319.
- Kivinen, O. & Rinne, R. 1995. Koulutuksen periytyvyys: Nuorten koulutus ja tasa-arvo Suomessa. SVT, Koulutus 1995:4. Helsinki: Tilastokeskus.

- Käyhkö, M. 2014. Kelpaanko? Riitänkö? Kuulunko? Työläistaustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja luokan kokemukset. *Sosiologia* 51 (1), 4–20.
- Mastekaasa, A. 2006. Educational transitions at graduate level: Social origins and enrolment in PhD programmes in Norway. *Acta Sociologica* 49 (4), 437–453.
- Maunula, M. 2014. Perheellisen naistohtoriopiskelijän arki, elämänselitys ja tulevaisuusajattelu. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.
- Mendoza, P. 2007. Academic capitalism and doctoral student socialization: A case study. *The Journal of Higher Education* 78 (1), 71–98.
- Mullen, A. L., Goyette, K. A. & Soares, J. A. 2003. Who goes to graduate school? Social and academic correlates of educational continuation after college. *Sociology of Education* 76 (2), 143–169.
- Niemi, H., Aittola, H., Harmaakorpi, V., Lassila, O., Svärd, S., Ylikarjula, J., Hiltunen, K. & Talvinen, K. 2011. Tohtorikoulutuksen rakenteet muutoksessa. Tohtorikoulutuksen kansallinen seuranta-arviointi. Tampere: Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 15:2011.
- Nori, H. 2011. Keille yliopiston portit avautuvat? Tutkimus suomalaisiin yliopistoihin ja eri tieteenaloille valikoitumisesta 2000-luvun alussa. *Annales Universitatis Turkuensis C* 309.
- Pásztor, A., & Wakeling, P. B. J. 2018. All PhDs are equal but... Institutional and social stratification in access to the doctorate. *British Journal of Sociology of Education* 39 (7), 982–997.
- Peura, A. 2008. Tohtoriksi tulemisen tarina. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 219.
- Peura, M. & Jauhiainen, A. 2018. Tohtoriopintojen monet merkitykset suomalaisille ja ulkomaalaisille jatko-opiskelijoille. *Aikuiskasvatus* 38 (3), 223–236.
- Raehalme, O. 1996. Lahjakas nainen tohtoriopiskelijänä. Tampereen yliopisto. *Acta Universitatis Tamperensis A* 509.
- Rinne, R., Haltia, N., Nori, H. & Jauhiainen, A. 2007. Yliopiston porteilla. Aikuiset ja nuoret sisäänpäässeet 2000-luvun alun Suomessa. Kasvatustieteen tutkimuksia 36. Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Rinne, R., Jauhiainen, A., Tuomisto, H., Alho-Malmelin, M., Halttunen, N. & Lehtonen, K. 2003. Avoimen yliopiston opiskelijat – kokovartalokuvasta eriytyneisiin muotokuvaan. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A 200.
- Sainio, J. 2010. Asiantuntijana työmarkkinoille: Vuosina 2006 ja 2007 tohtorin tutkinnon suorittaneiden työllistyminen ja heidän mielipiteitään tohtorikoulutuksesta. Aarresaari-verkosto. Helsinki: Aarresaari-verkosto ja Opetus- ja kulttuuriministeriö. https://www.aarresaari.net/download/15/asiantuntijana_tyomarkkinoille_nettili/pdf. (Luettu 12.5.2016.)
- Stubb, J. 2012. Becoming a scholar: The dynamic interaction between the doctoral student and the scholarly community. University of Helsinki. Faculty of Behavioural Sciences. Research Report 336.

- Sunila, N. 1996. "Kenelle ei olisi hyötyä kasvatustieteen opiskelusta?" Tutkimus avoimen yliopiston kasvatustieteen opiskelijoiden opiskelun vaikuttamista Turun yliopistossa. Turun yliopisto, kasvatustieteiden laitos. Julkaisematon pro gradu -tutkielma.
- Vipunen 2018a. Yliopistokoulutuksen opiskelijat. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistokoulutuksen%20opiskelijat-n%C3%A4k%C3%B6kulma-koulutusaste.xlsb (Luettu 31.10.2018.)
- Vipunen 2018b. Yliopistokoulutuksen opiskelijat. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistokoulutuksen%20opiskelijat-n%C3%A4k%C3%B6kulma-koulutusala.xlsb (Luettu 31.10.2018.)
- Vipunen 2018c. Yliopistoissa suoritettut tutkinnot. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistokoulutuksen%20tutkinnot-n%C3%A4k%C3%B6kulma-koulutusaste.xlsb (Luettu 31.10.2018.)
- Vipunen 2018d. Yliopistoissa suoritettut tutkinnot. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistokoulutuksen%20tutkinnot-n%C3%A4k%C3%B6kulma-koulutusala.xlsb (Luettu 31.10.2018.)
- Vipunen 2018e. Yliopistokoulutuksen opiskelijat. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistokoulutuksen%20opiskelijat-n%C3%A4k%C3%B6kulma-koulutusala.xlsb (Luettu 22.10.2018.)
- Wakeling, P. 2005. La noblesse d'Etat anglaise? Social class and progression to postgraduate study. *British Journal of Sociology of Education* 26 (4), 505–522. DOI: 10.1080/01425690500200020